

מראי מקומות - מגילה

ב.

א. מגילה נקראת ב"א, ב"ב, וכו'

הק' הראשונים, מה ראו החכמים לחלוק מצוה זו לימים חלוקים, ולקבוע יום מיוחד לפרזים ויום א' לכרכים, מה שלא מצינו בשאר מצוות. וכ' הרמב"ן דבזמן פורים היו רוב ישראל כבר בא"י, וכשנגזרה גזרת המן, היו הפרזים בספק סכנה גדולה יותר מהמוקפין. ולכן, כשניצלו, הם נהגו יו"ט מעצמן, אבל המוקפין לא עשו כלום [מלבד בשנת הנס עצמה], וכן מדויק בפסוקי המגילה, דכתיב על כן היהודים הפרזים וכו' עושים את וכו'. ולאחר זמן, כשמצאו סמך מן התורה, תקנו יו"ט לכל ישראל, אבל הקדימו יו"ט של פרזים לשל מוקפין, לפי שננסם ה' גדול יותר, ושהם התחילו במצוה תחלה לעשות להם לבדם יו"ט, לפיכך קבעו להם ימים נפרדים.

אבל הר"ן (א). הק' ע"ז, דהיו הרבה ישראלים דרין במוקפין בחו"ל, טפי מהדרים בא"י, והם היו בסכנה גדולה כמו הפרזים, שהרי היו נכרים גרים עמהם בהכרכים. גם הק' על מש"כ דרוב ישראל כבר היו שם, דהוא ס"ל דמה דאי' דרוב ישראל עלו בימי כורש, היינו רק רוב ישראל שהיו בבבל. ולכן ביאר הר"ן דעשו ב' ימים משום שבשנת הנס ה' היום טוב בשושן ביום שלאחר כל העיירות האחרות, ולכן קבעו דכל המוקפות חומה יהי' יו"ט שלהם כמו שושן (ולא ביאר למה עשו כן, ולמה לא ה' סגי לעשות בט' בשושן גרידא, ואולי חששו דאולי לא יהיו יהודים בשושן באיזה תקופה, והיו רוצים לזכור את ב' ימי הנס לעולם, ולכן קבעוהו בכל העיירות המוקפות חומה).

ב. כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון

מה שעשו דוקא בימי יהושע, הביא הריטב"א מהירושלמי דזה ה' כדי לחלוק כבוד לא", לפי שבזמן אחשוורוש היתה חריבה ולא היו כרכים, ויהי' לה גנאי. עוד הביא הריטב"א מהראשונים, דיהושע ה' הראשון לעשות מלחמה בעמלק, והמן ה' מזרע עמלק.

ג. אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה

הק' הר"ן (א), למה לא חששו רבנן ללא תתגודדו, ובשלמא לשוי' רבא (יבמות יד), דס"ל דבב' בתי דין בעיר אחת אין לאו דלא תתגודדו, י"ל דזה דומה לב' בתי דינים, אבל לשוי' אביי דס"ל דאפי' בב' בתי דינים בעיר א' איכא לאו דלא תתגודדו, מאי איכא למימר. וכ' דזה דומה לב' בתי דינים בב' עיירות, שהרי בני הכפרים מצויינין לעצמן, ודעתן לחזור, וא' מהן הוא שמוציאן [ע' לקמן], ולכן אין איסור של לא תתגודדו כלל.

ד. אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה

רש"י פי' דבני הכפרים אינן בקיאים לקרות, וצריכין שיקראנה להם א' מבני העיר. אבל הר"ן (וכ"כ תוס' ביבמות יד) כ' דבני העיר

אינם יכולים להוציא בני הכפרים, שהרי היום 'אינם מחוייבים בדבר' מיקרו, ולכן אינם יכולים להוציאם. ולישב דעת רש"י, כ' רעק"א דאפשר דכוונת רש"י דיקרא א' מבני העיר, היינו שיהא מקרא והם עונים אחריו מלה במלה. אבל הק' הקהלות יעקב (סי' א') ע"ז, איך יכולים לצאת כן, הא אי"ז קריאה מתוך המגילה אלא על פה.

וע"ע בריטב"א שהביא מח' בזה, והק' על הרשב"א דס"ל דבן כפר צריך לקרות בשבילם, וא"כ יקראו במקומן, ולמה צריכין ללכת לעיר [ובשלמא לשוי' רש"י ודעימי', הרי כל ההיתר הוא משום שאינן בקיאים לקרות, אבל להרשב"א ע"כ דיש מהן שיודעין לקרות, וא"כ למה מקילין להם כלל]. וכ' שאינן מתקבצין בעשרה, אלא בעיר שנכנסין לקרות בתורה (ותי' זה צ"ע, א', למה לא תקנו שיתקבצו, ב', למה צריך י', הרי זמן קריאתו הוא וא"צ י').

ושוב הביא מרבו דס"ל דגם בן עיר יכול להוציא בני הכפרים, וביאר דכיון שעדיין הוא מחוייב בדבר, שהרי לא יצא עדיין, לא חשיב לגמרי כמי שאינו מחוייב בדבר, אלא הוי כמו דאמר' דאע"פ שיצא מוציא. וע"ע בקהלות יעקב שם דביאר דהיכא דהגברא בר חיובא, אלא שיש לו אופן אחר של קיום, אי"ז נקרא "לאו בר חיובא", ושפיר יכול להוציא כ"א את חבריו.

ה. אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה

ולגבי קריאת הלילה, כ' הר"ן (א). דאפשר דלא קרו לה כלל, לפי שקריאת היום הוא העיקר, או אפשר שקורין אותה בלילה ביחיד, ולמחר קורין אותה בעיירות בעשרה [ע' לעיל כא"ז מהריטב"א לענין עיקר התקנה, שהי' כדי שיהי' קריאה בציבור].

ו. ועיירות גדולות מקדימין "וקורין" ליום הכניסה

העיר החשק שלמה אהא דנקט במשנה "וקורין" משא"כ בשאר בבות המשנה. וביאר, דבשאר המשנה, דכל ההקדמה ה' רק לכפרים, לא ה' צריך לומר דכל ההקדמה היא רק לקריאה, דממילא ידעי' כן, לפי שעיקר התקנה היתה בשביל קריאת בני הכפרים, וא"כ פשוט הוא שהיא נתקנה רק לענין קריאה. אבל בהקדמה לע"ש, ה"א דהקדמה היא לכל מצות פורים, קמ"ל. וע"ש מש"כ עוד בזה.

ז. אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבריו

אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין

הק' הקובץ הערות (ס"ט, ל"ז), הא אין כאן איסור, אלא ביטול מצות קריאה, ואמר' דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וא"כ לא תהא תקנת אנשי כנה"ג גדולה מדברי תורה עצמם. ותנ' ע"פ היסוד שייסד, דמאי דאמר' דיש כח וכו' הוא משום דכנגד המצוה יש מצוה

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - מגילה

ב. (המשך)

ז. אבל בזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה
כ' ר' אפרים (הובא בר"ן ג. בדפי הרי"ף ד"ה וכתוב) דבזמן הזה
 אין שום קריאה בי"א או י"ב, ורק בי"ג שייך היכא די"ד
 חל בשבת [דהיינו בזמן האמוראים, שהיו עדיין מקדשין
 ע"פ הלכנה והי' שייך לי"ד לחול בשבת]. אבל הר"ן עצמו
 חולק וס"ל דיכולין לסמוך על ר"ע סתימתא בשעת הדחק,
 וכמו במפרש לים, ויכולים לקרות אף בי"א ובי"ב. וע' בית
יוסף (או"ח תרפ"ח, ז) שהביא מהמרדכי וההגהות אשרי שאם
 יודע שלא יהי' לו מגילה בי"ד, דחייב לקרותה קודם שיצא
 לדרך, אפי' מתחלת החודש. אולם כ' הרמ"א דאם אח"כ
 תזדמן לו מגילה בזמנה, צריך לקרותה עוד פעם, וכ' המ"ב
 דצריך לברך. [וע"ש עוד שכ' דב' הצדדים של הר"ן לענין אם
 הכפרים צריכין לקרות בלילה הם גם לענין מי שצריך לקרות
 קודם פורים]. וע"ע **בראש יוסף** (נדפס בעמוד ב'), דכ' להסתפק
 בבן כפר בזמן שאין ב"ד קבוע (עיי"ש שכ' בזמן הזה, ולכא' כוונתו
 משום דהיום אין ב"ד קבועים בב' והי' שקרא בי"א וכו', האם יחזור
 ויקרא בזמנו בברכה, דשמא לא יצא כלל, או דלמא לא תקנו
 רבנן אלא דלכתחלה יש לקרות בזמנו במקום שאין נכנסים,
 אבל בדיעבד יצא, וצ"ע.

אחרת לשמוע לדברי חכמים, וא"כ נמצא דיש מצוה כנגד
 מצוה, ושב ואל תעשה. וא"כ, הא כאן לא אסרום חכמים
 מלקרות ביום י"ד, וא"כ עדיין יש חיוב לקרות בי"ד, ואין
 תועלת ממה שהחכמים הבאים אחריהם יפטרום, דהא אינם
 יכולים לבטל דברי ב"ד אחר אא"כ וכו'.

ח. י"ג זמן קהילה לכל היא וכו'
 נח' הראשונים בביאור דברי הגמ'. רש"י פי' דכיון דעיקר הנס
 הי' בי"ג, א"כ אין צריך קרא לרבוויי י"ג. והק' הרא"ש (א), כיון
 דלא קבעו הי"ט אלא בי"ד, שהי' יום המנוחה, א"כ מהכ"ת
 לומר שיהיו יכולים לקרות גם בי"ג. וביאר בשם הר"י [ע"פ
 דברי הירושלמי] דהימים שמרבינן ע"י הדרשה צריכים להיות
 דומים לי"ד וט"ו, דהיינו ימי מנוחה, ולכן ע"י הדרשה מרבינן
 י"א וי"ב, וכיון דמרבינן י"א וי"ב, אמרי' דודאי גם בי"ג קורין,
 דלא יתכן לומר דלפניו ולאחריו קורין, ובו אין קורין. אבל
 הביא הרא"ש דר"ת הק' ע"ז מה דלא נקט' הגמ' לשון זמן
 "מלחמה", וגם לא הוזכר הק"ו, ועוד קושיות, ולכן פי' דזמן
 קהילה לכל הוא, שהכל מתאספין לתענית אסתה, ובאים בני
 הכפרים לעיירות לומר תפלות ותחנונים, וכ' דמכאן סעד למה
 שאנו עושין תענית אסתה.